ב"ה

התורה לא תהא מוחלפת: תגובה לדברים שנתפרסמו לאחרונה בענין שינה בסוכה

מאת הרב חיים רפופורט[1]

לאחרונה נתפרסם מאמר אשר בו יצא הכותב להגן לפי דעתו על מה ש"כמה וכמה" חסידי ליובאוויטש[2] (כעוד כמה יראים ושלמים משאר קהילות קדושות בישראל[3]) אינם מהדרים לישן בסוכה.

המעיין במאמר הנזכר, אם יש בו רק ריח תורה, יִוָּכַח מיד שהוא מיוסד על דעות משובשות עד מאד ר"ל, ודבריו הם בגדר שורש פורה ראש ולענה היל"ת[4], ואם נשתוק בזה יש לחשוש שמחוסרי הדרכה (אם כי תמימי לב) יטעו ויתעו אחריו בענין זה ובהמסתעף ממנו, ורבה המכשלה.

---

1) ישנם כאלה שההשגחה עליונה זיכתה אותם שכל מעיינם ועסקם אינם אלא בתחום של 'ועשה טוב'; 'פועלי דיממא' נינהו, ועבודתם אך ורק בהפצת אור וקדושה בעולם. ובדרך ממילא, נדחה גם הרבה מן החושך. אשרי חלקם וגדול זכותם.

גם אני הקטן זכיתי ליטול חלק קטן, בתוככי רבים הגדולים והטובים ממני, בעבודת הרחבת גבול הקדושה, ע"י הרבצת התורה והפצת המעיינות. אך דא עקא, מפני כמה סיבות נפל בגורלי להיות מאלו שצריכים להתעסק לפעמים גם בתחום של 'סור מרע', דהיינו לעמוד מול כל מיני השקפות מוזרות המתחדשות ובאות לעתים ולתקופות, ובפרט אחרי הסתלקות מאור עינינו כ"ק אדמו"ר זי"ע שהי' עומד בפרץ ולוחם מלחמות ה'.

בעידן זה אשר איש כל הישר בעיניו יעשה, והרשות נתונה לכל הדיוט להתלבש באיצטלא דרבנן, לקפוץ בראש ולהשמיע דעתו בשער בת רבים, עדים אנו מפעם לפעם לתופעה של מאמרים פסולים שבהם מנהגי בורות ודעות פגומות הרחוקים מאד מדעת תורתנו הקדושה, ובמיוחד כפי שהיא מסורה לנו ע"י רבותינו הקדושים לדורותיהם. המאמרים, ההשקפות וההנהגות מתפרסמים במהירות עצומה (דרך האתרים) בכל קצוי תבל, והם מאיימים להשפיע, במישרין או בעקיפין, על כמה מהמוני העם, בחורים וגם בתולות זקנים עם נערים.

במיוחד מרחפת סכנה על התלמידים שלא קראו ולא שנו ולא שימשו כל צרכם, ואין ביכולתם להבחין בין תכלת לקלא אילן; בין מה שמבוסס על דבר ה' זו הלכה ובין – להבדיל – מה שיוצא מעטו של המגלה פנים בתורה שלא כהלכה. והרי מטבע האדם להתלהב מדברים חדשים ומחודשים, ומה גם מרעישים ומסעירים, ולכן כאשר הללו רואים אומר הבא מן החדש, פרי עטו של המכונה בשם רב וכיו"ב, ובתוכו חידושים רעשניים עם סממנים של 'תורה חדשה', מה יעשה המתלהט שלא יחטא?

אי לזאת, מרגיש אני בעצמי חובה בכמה מקרים, להתמודד עם דברי ההבל ומנהגי השטות, להתריע על הצרות החדשות שלא תבואנה על הציבור, להדריך את הנבוכים בעם וללמדם את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה. ובמסגרת זו באתי במאמרי זה.

2) כ"ה לשון רבינו זי"ע (לקוטי שיחות חכ"ט, שיחה לחג הסוכות, עמוד 218): "מ'זעט דאך אבער אין דער הנהגה פון **כמה וכמה** . . . זיינען זיך ניט נוהג צו מהדר זיין צו שלאפן אין סוכה".

3) ראה, לדוגמא, ספר 'נזר הקודש – מנהגי בית ראפשיץ' (להרה"ח ר' אהרן האלבערשטאם שליט"א, ברוקלין תש"ס, עמוד קצה הערה קטז): "בדזיקוב ושענדישוב לא היו ישנים [בסוכה]".

והאדמו"ר ר' אהרן טייטלבוים מסאטמאר שליט"א בשיחתו עם הרה"ג ר' יוסף פאדווא שליט"א (חבר הבד"צ דהתאחדות קהילות החרדים בעיר לונדון) סיפר: "אין צאנז האט מען מקפיד געווען צו שלאפן אין די סוכה, אין דזשיקוב איז מען דאך געווען **געפערליך קעגן דעם ענין פון שלאפן אין סוכה**, מ'פלעגט זאגן א וועדטל אז איינער האט איינגעדרימלט אין סוכה אין דזשיקוב האט מען איהם אויפגעווועקט 'נו, סוכה' . . . דער פעטער ז"ל איז דאך געווען אן איידעם אין פלאנטש (חותנו הגה"ק רבי אברהם חיים מפלאנטש בן הרה"ק רבי משה מראזאוודאוו בן הרה"ק מדזיקוב זי"ע) ער האט געוואלט שלאפן אין די סוכה נאך די חתונה, האט ער געהאט פראבלעמען, די שוואגערס האבן אים גע'רודפ'ט דערפאר (נדפס ב'קול התאחדותינו', יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר, בני ברק-אלעד, כ' מנחם אב תש"ע, מדור 'משולחן מלכים' עמוד כב). וראה גם שיחתו עם הרה"ג ר' אליהו שטרנבוך שליט"א, ראב"ד אנטווערפן ('קול התאחדותינו' הנ"ל, ערב פסח תש"ע, מדור 'משולחן מלכים', עמוד צו).

והגה"צ בעל 'ויחי יוסף' מפאפא זצ"ל (מגדולי חסידי הרה"ק ר' אהרן מבעלז זצ"ל) העיד שבבעלז לא היו ישנים בסוכה **ונמנעו אפילו מלהתנמנם בסוכה**, אם כי לא ידע פשר דבר (משיחתו בסעודת יום שמחת תורה ה'תשמ"ג – נרשם ביומן תלמידו הרה"ג ר' ברוך אבערלאנדער שליט"א, אב"ד דק"ק בודפשט, שהי' נוכח בשעת מעשה. כ"כ במכתבו אלי מיום כ"ה תשרי ה'תשס"ג).

ובשיחת האדמו"ר מסאטמאר (עם הרב פאדווא) הנ"ל סיפר: "אין בעלזא איז מען אויך נישט געשלאפן אין די סוכה. דער ערשטע בעלזער רב איז יא געשלאפן אין די סוכה . . . ביי רבי יושע'לע האט זיך דאס אנגעהויבן דאס ענין פון נישט שלאפן אין די סוכה". [וראה מ"ש בזה הרב מנאראל זצ"ל (מצאצאי השר שלום מבעלזא ומגדולי חסידי בעלזא מדור הקודם), הו"ד בספר 'ימי זכרון' (להרה"ג הרה"ח ר' אהרן שפירא שליט"א) על חודש תמוז (בני ברק תש"נ) עמוד לה].

וראה גם קובץ 'עץ חיים' (נערך ע"י תלמידי וחסידי באבוב ויו"ל ע"י מערכת בית צדיקים, ברוקלין, ניו יארק) שנה ב, חוברת ד (תשרי תשס"ח), עמוד שסח, עדותו של הרה"ח ר' יואל דייטש (מזקני חסידי זעהוויל בירושלים עיה"ק) ש"פעם נכנס מרן הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע לסוכה שבחצר וראה שם בחור ישן ולא הי' ניחא דעתו הקדושה מכך אך לא רצה להעירו משינתו, לפתע התעורר הבחור מעצמו, ואז הורה מרן בזה"ל 'שיעבור לישון תחת הגג'." ועד"ז בכ"מ. וראה גם לקמן סוף הערה 9. [ובלוח 'דבר יום ביומו' ("לארץ ישראל ולחוץ לארץ") שנדפס באה"ק מטעם חסידי בעלז (משנת תשמ"ב עד שנת תש"נ ועד בכלל), נאמר במנהגי חג הסוכות: "נוהגים להקל בשינה **ובפרט** במקומות הקרים וכו"].

וב'נימוקי אורח חיים' להגה"ק ממונקאטש זצ"ל (או"ח סי' תרל"ט) מביא מנהג ה"**צדיקים אשר יקראו בשמותן** . . . **שאינם ישנים כלל בסוכה אם כי יש להם סוכות ותנורים בתוכם**, ובפרט בתים גדולים ובנינים מרווחים . . . **וגם סוכות כנ"ל ולהשתמש בהם בכל השנה בתים קבועים חדרים נאים**, אבל אין ישנים בהם **לעולם** אם כי יש להם תנורים שם וגם כרים וכסתות לרוב ולאין מספר וכו'" [והוא, לשיטתו, תמה עליהם, ע"ש].

4) בנוסף לתוכן המאמר הרי גם לשונו וסגנונו, כולל 'בין השיטין' שלו, נותנים טעם לפגם ומראים בעליל עד היכן הרחיק לכת מלשון חכמים ודרכיהם ונקט לשונות המתאימים לאחד הריקים והפוחזים המצויים במכ"ע חילוניים. לדוגמא: מה שכותב שהתוספות כתבו 'דברים כדרבונות' על הברייתא ו'הזדעקו והתריעו' נגד דברי הגמרא.

ודרך אגב יש להעיר, במה שהזכיר לשבח את אחד מרעיו - ששינה מנהגו והפסיק לישן בסוכה לאחרי שלשים שנה - שאין ברור **כלל** שמי שהי' מנהגו בקודש לישן בסוכה במשך כו"כ שנים, שיש לו לשנות את מנהגו בזה, אפילו כאשר קיבל עליו את מרותם והנהגותיהם של אדמור"י חב"ד, שהרי הרה"ג הרה"ח ר' מאיר צבי גרוזמן שליט"א (ר"מ בישיבת תומכי תמימים כפר חב"ד) נכנס פעם ליחידות אצל רבינו זי"ע, ושאל: "היות ונהגתי זה כמה שנים לישן בסוכה באה"ק, האם עלי לשנות ממנהגי הקודם?" והרבי פנה אליו במאור פנים ואמר (הלשון בערך): "כיון שבעבר נהגת לישן בסוכה, ובפרט בארץ ישראל, תמשיך לישן בסוכה לאויוש"ט".

ולכן, ראשית כל נציע את דברי התורה כהווייתן, והוא, שהדבר ברור ופשוט שעל פי מצות התורה חובה גמורה היא לישן בסוכה, ובלשון אדמו"ר הזקן בשולחנו הזהב (או"ח סי' תרל"ט ס"ד): "כיצד מצות ישיבה בסוכה, שיהי' אוכל ושותה **וישן** ויטייל ודר בסוכה כל שבעת הימים, בין ביום בין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה".

ואכן בקרב כל קהילות ישראל ישנם רבים המקפידים מאד על השינה בסוכה כפי ההלכה הרווחת, וכמפורש ומבואר להדיא במקומות רבו מלספור בש"ס ופוסקים[5]. והאריכות בזה אך למותר.

אלא שכבר העידו הפוסקים – ראשונים ואחרונים – אשר מפיהם אנו חיים שבכמה מקומות לא נהגו לישן בסוכה, ואנחנו בני אשכנז יוצאים ביד רמ"א שכתב (או"ח סתרל"ט ס"ב) "שנוהגין להקל עכשיו בשינה ואין ישנים בסוכה רק המדקדקין במצות", ו"נתפשט כן בכל הגולה" (ספר מנהגי ק"ק וורמיישא)[6]. הפוסקים אף נתנו טעמים שונים לבאר הפטור משינה בסוכה ע"פ הלכה וכמבואר בנו"כ הטושו"ע (או"ח שם) ובכ"מ. [ויש להדגיש, שטעמיהם של הרמ"א, הט"ז (שם סק"ט – הו"ד בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן שם ס"ט), המגן אברהם (שם סק"ח) והלבוש (או"ח סי' תר"מ ס"ד – הו"ד בשו"ע אדה"ז שם סתרל"ט ס"ח) – שייכים בכל מקום, ואינם מוגבלים למקומות שהקור חזק והצינה מצוי' בהם בתקופת זמן שמחתנו[7]].

[באחת השנים שלאח"ז שהה הרב גרוזמן בחצרות קדשינו בחג הסוכות, ונסתפק אם גם בשנה זו חלה הוראתו של רבינו אליו שיישן בסוכה (כיון שרבינו הדגיש "ובפרט בארץ ישראל"), ופנה אל הרה"ג הרה"ח ר' זלמן שמעון דוואַרקין ז"ל שיורהו מה לעשות. הרב דוואַרקין פסק שלאור הוראתו של רבינו עליו לישן בסוכה גם בהיותו בארצות הברית]. – כל הנ"ל הי' למראה עיני הרב גרוזמן והוגה על ידו.

והרה"ג הרה"ח ר' אלי' לנדא שליט"א (בנו של הרה"ג הרה"ח ר' יעקב לנדא ז"ל) סיפר, שהרה"ג הרה"ח ר' שניאור זלמן גרליק ז"ל, רבו של כפר חב"ד, בהיותו אצל הרבי זי"ע בשנת תשכ"א, שאל: היות ובאה"ק הוא נוהג לישן בסוכה, ואילו בניו יארק הוא שומע שהאברכים אינם ישנים בסוכה, כיצד עליו לנהוג כאן, השיב לו הרבי: אם הוא נוהג בארץ הקודש לישן בסוכה, ינהג כך גם כאן. המשיך הרב ושאל: האם זו הוראה לרבים? השיב הרבי: כן!

5) ראה, לדוגמא, סוכה כ, ע"ב **במשנה**. **ברייתא** שם כו, ע"א: "ואין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה". ירושלמי סוכה פ"ב סוף ה"ה. ועוד בכ"מ. רמב"ם הל' סוכה פ"ו ה"ו; טושו"ע או"ח סתרל"ט ס"ב.

ודרך אגב יש להעיר, שעל פי תורת החסידות מודגשת ביותר מעלתה וייחודה של השינה בסוכה, וכמבואר בספרים הקדושים על דבר ענינה המיוחד של מצות סוכה, שהמצוה מקפת את כל גוף האדם וכל עניני האדם, שאכילתו ושינתו וכל מעשי הרשות שלו נתפסים במעשה המצוה כי בהם ועל ידם מקיים מצות סוכה [ובלשון רבינו זי"ע (מאמר ד"ה בסוכות תשבו ה'תשל"ו - נדפס ב'ספר המאמרים – מלוקט' ח"א עמוד רנג): "וזהו ענין המצוה דתשבו כעין תדורו, שצריך להכניס תחת צל הסוכה כל עניני חייו בכל פרטיהם ופרטי פרטיהם, ועל ידי זה עושים מכל פרט ענין של מצוה. והיינו, דהגם שבמשך כל השנה כולה צריכים לעבודה גדולה עד שיהי' בכל דרכיך דעהו (משלי ג, ו), והחכם יהי' ניכר באכילתו ובשתייתו ובמשאו ומתנו כו' (רמב"ם הל' דעות רפ"ה), אמנם בחג הסוכות, מצד עצם קיום המצוה (גם בלא העבודה דבכל דרכיך דעהו) כשעושה דברים אלו בסוכה הרי הוא מקיים המצוה דבסוכות תשבו"], והפלאת ענין זה משתקפת בזה אשר "ביי דער מצוה פון סוכה איז דאך **אפילו וועַן ער שלאפט** אין דער סוכה איז ער מקיים א מצוה פון דעם אויבערשטען" (לשון רבינו בלקוטי שיחות חלק ב' עמוד 418); "שהמצוה מקפת את כל האדם מראשו ועד רגליו ועם לבושיו - וגם המנעלים - בכלל, ועוד זאת, אשר נתעלה האדם ובאכילתו בסוכה מקיים מצוה, וכן בשתייתו **ובשינתו**" (אגרות קודש אדמו"ר זי"ע חי"ב עמוד טו). ואכ"מ.

6) במאמר הנ"ל כתב שתמיהת רבים על הנהוג שלא לישן בסוכה היא בגלל זה שהענין "באמת מצטייר מעט שערורייתי: ביום בהיר (או סוכות סגרירי) קם לו יהודי, שאין חולק על גדלותו בתורה בצדיקות ובחסידות, רבי של חסידים, ו'פתאום' . . . 'עוקר' קטע ממצווה, והופך אותה ללא רלוונטית . . . האמנם בכוחו של יהודי, בכוח תורתו וקדושתו לשנות משהו מסיני? האם תורה מוחלפת? . . . משהו חדש שלא הי' כלל מקובל במשך אלפי שנים . . . האיך ייתכן 'להמציא' פתאום 'תפיסה תורנית' שאף פעם לא הייתה ולא שמעו אודותי' ועל פי' **לשנות ולבטל פעולות והנהגות שנחשבו לחלק בלתי נפרד מקיום מצווה**!!?? ". עד כאן מלשון כותב המאמר.

אבל מובן וגם פשוט שאין מקום לתמיהה זו, שהרי המנהג שלא לישן בסוכה קיים כבר מימות הראשונים [ובלשון המאירי (סוכה כו, ע"א): "אף אנו נוהגים להקל שלא ליתן מטות שלנו בסוכה ולשכב שם"], וטעמם ונימוקם עמם; וגם האחרונים הוסיפו לבאר את הנהוג בזה באופנים שונים זמ"ז, וא"כ לא באו דברי אדמו"ר האמצעי ["ווי קען מען שלאפן אין מקיפים דבינה"] כי אם להורות על הסתייגות מהנהגת **חומרא** בענין זה – **להההולכים לאור תורת חסידות חב"ד**, ואין כאן לא 'עקירה' ולא 'שערוריה' ולא 'שינוי מסיני' **ח"ו**, אלא הסבר ('חיובי') ע"פ פנימיות התורה לזה ש**אפילו חסידים הראויים לשמם** יתנהגו כמנהג שנתפשט (בדורות האחרונים) להקל בענין השינה בסוכה. וכה"ג מצינו בכ"מ. [וראה **עד"ז** בענין קיום מצות עונה בסוכה בשו"ת דברי יציב (להאדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצ"ל) או"ח סימן עדר]. וראה לקמן הערה 9.

גם מ"ש בתו"ד שבנוגע "לאי-שינה (או **<u>איסור</u>** שינה!!) [ההדגשה במקור]) בסוכה, ש'הפכה את היוצרות' ועקרה, לכאורה, את כל המוסכמות התורניות – עד ליצירת רושם של האסור מותר והמותר אסור" – אינו מדוייק כלל, כי מעולם לא גזרו רבותינו איסור או מעין (רושם) איסור ח"ו על שינה בסוכה, כי אם הסבירו את טעמיהם של אלו שלא נהגו להדר ולישן בסוכה.

וראה שיחת רבינו זי"ע ש"פ בראשית ה'תש"ל בתו"ד: "איך האב געהערט א גירסא בשמי אז איך האב געזאגט אז מען טאר נישט שלאפן אין סוכה – איז דאס בפירוש ניט אמת, ואדרבה: דער וואס וויל, זאל שלאפן געזונטערהייט. ושכבת וערבה שנתך . . און קיינער זאל אים נישט שטערן. **דאס וואס איך האב געזעדט, איז געווען אויף פארענטפערן מנהג רבותינו וכו', ומנהג חב"ד, אויף ניט שלאפן** . . דער עיקר איז אבער, אז ניט איך האב געזאגט אז מען טאר נישט שלאפן און אויב אימיצער שלאפט זאל מען אים אויפוועקן – זאל מען עס ניט טאן, ועאכו"כ ניט בשמי, נאר אדרבה: ושכבת וערבה שנתך. **דאס וואס מען איז געקומען איז אויף מבאר זיין מנהג גדולים וטובים וואס מען האט געזען אז די רביים זיינען ניט געשלאפן אין סוכה** ניט קיין שינת עראי און ניט קיין שינת קבע, ועד"ז כ"ק מו"ח אדמו"ר".

7) וראה אשל אברהם (מהדו"ק) להגה"ק מבוטשאטש (או"ח שם) שביאר שטעמו של **הרמ"א** מועיל לפטור גם מי שאינו נשוי משינה בסוכה, ע"ש. ואכ"מ.

ורבותינו נשיאינו זי"ע הוסיפו לבאר, ע"פ פנימיות הענינים ודרכי החסידות, זה שכמה וכמה **חסידי חב"ד**[8] "זיינען זיך ניט נוהג **צו מהדר זיין**[9] צו שלאפן אין סוכה (כאטש אז באכו"ש זיינען זיי מהדר אפילו במקום שאין חיוב)".[10]

ואין כאן המקום להכנס לסוגיא מורכבת זו, וכבר הרחבתי היריעה עלי' ועל המסתעף ממנה במקום אחר (קובץ היכל הבעש"ט גליון ד'[11] וגליון ה'), והדברים עתיקים.

ובנוגע למעשה, פשוט שכאו"א צריך לנהוג בענין זה כמנהג אבותיו וכהוראת רבותיו, נהרא נהרא ופשטי', ואנו – חסידי חב"ד – אין לנו אלא דברי רבותינו נשיאנו אשר בדרכיהם ובאורחותיהם נלך נס"ו.

אבל במאמר זה בחר הכותב ללכת בדרכי ה'משכילים' למיניהם – אשר זה דרכם כסל למו לערער ולהטיל פקפוקים וספיקות בתורה שבעל פה ונצחיותה – וניסה להציע סברא ושיטה חדשה, לפיה אין אנו זקוקים לנימוקי היתר וטעמי פטור משינה בסוכה, כי באמת מעולם לא הי' חיוב השינה בסוכה ברור ופשוט!

הלה מנסה לטעון ש"המקור לאי-השינה בסוכה הי' קיים מאז ומתמיד כחלק בלתי נפרד מהחשיבה והמסורת התורנית, **והיחס לשינה בלילה בסוכות הי' מאז מתן תורה יחס אמביוולנטי** [היינו דבר המוטל בספק, 'אין ולאו ורפיא בידייהו'. המעתיק] – אלא שהציבור לא חש בזה", עד שבא אדמו"ר האמצעי וגילה ש"כל השינה בגדר חידוש שהי' תקף בשעתו עקב החומר המזוכך של בני האדם", וחידוש זה 'נתבטל' בדורות האחרונים.

בעל המאמר מסיק: "ברור שכל המציאות של השינה בסוכה היא בגדר חידוש **שאין לה מקור ברור של ממש** וכל מקורה היא **אך ורק מפני 'מעשה רב' שכך נוהגים וכך עושים** . . המסורת לישן גברה על כל שורש המקורות של הישיבה בסוכה וצורת קיומה . . אבל כיום . . עלינו **לחזור למקורות** ולא לישן". עד כאן לשונו של המאמר המבהיל הנ"ל.

---

8) ומדבריהם (ראה שיחות ומכתבי רבותינו שנסמנו בהערה 10) מבואר **להדיא** שלא נאמרו ביאורים אלו אלא בנוגע לחסידים "הלומדים ומתנהגים בחסידות, לא לסתם הקוראים את עצמם חסידים" (לשון רבינו זי"ע באגרות קודש חי"ד עמוד תז).

ולהעיר מהסיפור על דבר המשרת יוסף מרדכי: "דער צמח צדק האט אמאל געהייסען יוסף מרדכי'ן געהן שלאפען אין סוכה – אצל הצמח צדק הי' ב' סוכות אחת בבית, וסוכה ב' בחצר – והי' אז קור גדול און א זאווירוכע [=סופת שלג] ועונה יוסף מרדכי עס איז דאך קאלט, והשיב הצמח צדק: עמלק איז קאלט, א אידן איז ווארעם, געה שלאף אין סוכה וועסטו האבן אריכות ימים" (ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש – נערך ע"י כ"ק אדמו"ר זי"ע, קה"ת ה'תש"ז, עמוד 70).

9) לשון רבינו בלקוטי שיחות (הנ"ל הערה 2).

הבהרה נחוצה: מדברי רבינו בלקוטי שיחות (שם) מפורש יוצא שאם באנו לדון מפאת שורת הדין והחיוב בלבד, הרי יש לנו על מי ועל מה לסמוך, וכל דבריו לא נאמרו אלא ליישב למה אין נוהגים **להדר** בענין השינה. וכן מבואר מלשונו שם בסעיף א' (עמוד 211) בקשר להנהגת אדמו"ר מהוריי"צ: "און אע"פ אז מחמת די טירחות און שווערקייטן פון שינה בסוכה מצד תנאי **המקום והזמן כו'** איז מען **ע"פ הלכה** פטור פון שינה בסוכה . . . איז אבער נאך אלץ **ניט גלאטיק** ווייל ביי כ"ק מו"ח אדמו"ר האט די גשמית'דיקע טירחא בכזה ניט תופס מקום געווען, אפילו ווען עס האט זיך גערעדט **בלויז וועגן א הידור מצוה**; און ווי מ'האט געזען בהנהגתו בענין הסוכה גופא בנוגע לאכילה ושתי', אז ער האט זיך ניט גערעכנט מיט קיין שווערקייטן און האט אין דעם **מחמיר** געווען . . . איז מובן אז **זיין ניט מהדר זיין** צו שלאפן אין סוכה איז ניט געווען מצד דער טירחא וצער גשמי".

וכן שמעתי מפי הרה"ג הרה"ח ר' אהרן שפירא שליט"א, רב דשכונת 'פרדס כץ' בעיר בני ברק תובב"א שהכין דברי הסבר בענין השינה בסוכה ושאל את רבינו: (א) האם להדפיס את הדברים? ו(ב) האם להדפיס בתו"ד בנוסח זה: "והנה ראיתי טועים בדבריו [של כ"ק אדמו"ר זי"ע] כאילו שבא לבטל מצות שינה בסוכה מחמת טעם ע"פ קבלה . . . אבל המעיין בדבריו רואה בעליל שאינו בא אלא לתרץ למה חסידים לא עשו לפנים משורת הדין וסמכו על ההיתרים, דלולי הטעם על פי פנימיות הענינים היו מחמירים ומהדרים בזה למרות ההיתרים, ופשוט". ורבינו הורה לו שידפיס את המאמר ו**בתוספת הסבר הנ"ל**. [והדברים נדפסו מכבר גם בספרו ימי זכרון (הנ"ל הערה 3) בשוה"ג].

10) ראה שיחת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ זי"ע ליל ראשון דחג הסוכות ה'תרצ"ט ('ספר השיחות ה'תרצ"ו – חורף ה'ש"ת', קה"ת ה'תשמ"ט), עמוד 295 ["פעם אחד סיפרו לאדמו"ר האמצעי שאברכים ישנים בסוכה, האט ער – אדמו"ר האמצעי זיי געגעבען דעם אמת'ן חלק, ואמר: שלאפן אין מקיף! מילא לערנען אין מקיף הרי זה דחק ונכנס, אבער שלאפן אין מקיף?! אדם מועד לעולם בין ער ובין ישן . . . בעת שהאדם הוא בחיותו דהיינו שהוא ער, אז הוא שליט על עצמו, אבל בעת השינה שאז הוא רק קיסטא דחיותא (ראה זח"א פג, א), איז ער קיין בעל-הבית ניט אויף זיך"]. וראה אג"ק רבינו זי"ע חט"ו עמוד תיד. מכתב רבינו דלקמן הערה 12. לקוטי שיחות הנ"ל (הערה 2) **בארוכה**.

ולהעיר מהידוע שהרה"ח וכו' הנודע בשם ר' יצחק מתמיד הי"ד (וכמוהו עוד יחידי סגולה) הי' נזהר שלא לישן חוץ לסוכה כל ימי החג (ראה 'רשימת דברים' להר"י חיטריק ז"ל ח"א עמוד רפז. קובץ 'אהלי ליובאוויטש', יו"ל ע"י מכון 'אהלי שם – ליובאוויטש', גליון ב, ניסן-אייר ה'תשנ"ה, עמוד 66 אות ח), אפילו בעיר ליובאוויטש שברוסיא הלבנה. וכנראה לא היו דברי אדמו"ר האמצעי ידועים לכל עד שדיבר אדמו"ר מהוריי"צ מענין זה, או שתמיד היו בזה יוצאים מן הכלל (וכ"מ מלשון רבינו זי"ע בלקו"ש הנ"ל הע' 2). וראה גם לעיל הערה 4. **ואכ"מ**.

11) ושם הבאתי מ"ש בספר הדרת קודש (להגרי"מ היבנר זצ"ל - מגדולי רבני גאליצי'; תלמיד מובהק של הגאון ר' שלמה קלוגר זצ"ל ומחבר ספרים רבים ונאמנים) בשבח אלו שאינם ישנים בסוכה, ע"ש. ודבריו צ"ב. ואכ"מ.

דבריו אלו עומדים **בניגוד גמור למפורש בתורה שבעל פה**, כדאיתא במשניות ובריייתות רבות, והוקבע להלכה בדברי כל הפוסקים, ראשונים וגם אחרונים, בלי יוצא מן הכלל, שמדין תורה, כוללת מצות הישיבה בסוכה **חובה גמורה** לישן בסוכה – בין ביום ובין בלילה, ואין בדבר ספק כלל ח"ו!!!

וה'מקור ברור של ממש' – שאין 'ממשות' ואין 'שורש' למעלה ממנו – לחיוב השינה בסוכה הוא **בדבר ה', שנתן לנו את התורה בפירושה, וציוה** "בסוכות תשבו שבעת ימים"; הוא ציוה והוא **פירש** מצוה זו: "תשבו כעין תדורו" (סוכה כח, ע"ב. ובכ"מ), שידור בסוכה כדרך שהוא דר בביתו[12], ובלשון הרמב"ם (בהקדמתו לפירוש המשניות): "**הקב"ה אמר למשה** בסוכות תשבו שבעת ימים, אחר כן הודיע שהסוכה הזאת חובה על הזכרים לא על הנקבות . . . **והודיע** שהאכילה והשתי' **והשינה בה** כולו חובה".

הרי מפורש שאין כאן לא 'דילמה' ולא 'אמביוילנטיות', ולא כל ההגדרות הצורמות את האוזן והמגעילות את הנפש שנקט בעל המאמר; אבל יש כאן מסורה **פשוטה**, שמשה רבינו קיבל **מפי הגבורה**, תורה שלמה ו**הלכה ברורה**, ששינה בסוכה היא חובה **גמורה**, ומעולם לא הי' בזה צל של ספק וספק-ספיקא.

[והנה בסוגיית הגמרא (סוכה מג, א-ב) מובאת ברייתא: "תנו רבנן, בסוכות תשבו שבעת ימים (ויקרא כג, מב), ימים ואפילו לילות. אתה אומר ימים ואפילו לילות או אינו אלא ימים ולא לילות, ודין הוא[13], נאמר כאן ימים ונאמר בלולב (ויקרא שם, מ) ימים, מה להלן ימים ולא לילות אף כאן ימים ולא לילות. או כלך לדרך זו, נאמר כאן ימים ונאמר במילואים (ויקרא ח, לה) ימים, מה להלן ימים ואפילו לילות אף כאן ימים ואפילו לילות. נראה למי דומה, דנין דבר שמצותו כל היום מדבר שמצותו כל היום, ואל יוכיח דבר שמצותו שעה אחת. או כלך לדרך זו, דנין דבר שמצותו לדורות מדבר שמצותו לדורות, ואל יוכיחו מילואים שאין נוהגין לדורות, תלמוד לומר תשבו תשבו לגזירה שוה, נאמר כאן ימים ונאמר במילואים תשבו, מה להלן ימים ואפילו לילות אף כאן ימים ואפילו לילות".

וכתבו ע"ז התוס' (שם ע"ב ד"ה תשבו), וז"ל: לא לגמרי יליף ממילואים, דהתם אי אפשר לישן בעזרה כמו בחצר שהי' במקום עזרה[14] דגמירי (סנהדרין קא, ע"ב) אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, ואילו כאן אסור לישן חוץ לסוכה, עכ"ל התוס'. וכוונת התוס' פשוטה היא, דאף שלמדים ממילואים שמצות סוכה נוהגת ביום ובלילה, אין למדים **דיני** "בסוכות **תשבו**" מ"ופתח אהל מועד **תשבו**" האמור במילואים, שהרי במילואים על כרחך אין "תשבו" כולל חיוב שינה, משא"כ מצות "בסוכות תשבו" שהיא כוללת גם שינה[15].

והנה דברי הברייתא מוסבים על דבר החיוב **לישב** בסוכה (אכילה, שינה וטיול) **בלילה** (ולא על החיוב **לישן** בסוכה), ועל זה הוא שלמדה מגזירה שוה שהישיבה צ"ל בין ביום ובין בלילה. אבל לענין גדר הישיבה

---

12) ראה שו"ע אדמו"ר הזקן (או"ח סי' תרל"ט ס"א): "בסוכות תשבו שבעת ימים, ולמדו מפי השמועה תשבו כעין תדורו, **כלומר, כדרך שהוא דר כל השנה בביתו**". ושם ס"ד: "מצות ישיבה בסוכה שיהי' אוכל ושותה **וישן** ויטייל ודר בסוכה . . . **כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה**". [וראה גם מכתב רבינו ז"ע (באנגלית) מיום ז' מרחשון תשט"ו (נדפס ב"מכתבים מאת האדמו"ר מליובאוויטש" ח"א (קה"ת תשל"ט) עמודים 153-154), דמי שאינו מצטער וכו' "**הרי הוא מחוייב לישן בסוכה, כפי שמחייב הכלל של 'תשבו כעין תדורו' – לדור בסוכתו במלוא מובן המלה**"].

וגם לפמ"ש בצפנת פענח (הו"ד בלקוטי שיחות הנ"ל הערה 2, עמוד 214) **בדעת הרמב"ם** (הל' סוכה פ"ו ה"ב) ששינה בסוכה "לא הוה קיום מצוה רק שאסור לישן חוץ לסוכה" (ואכמ"ל בזה), הרי ברור שחובה גמורה היא **וכמפורש** בתושבע"פ (ראה לעיל הערה 5), ומקורו ב**מאמר ה' למשה**, וכמ"ש **הרמב"ם** בפירוש המשנה - הו"ד בפנים.

13) דרך אגב: מ"ש במאמר הנ"ל ש"באופן קטגורי, בכל ציווי שבו התורה מציינת ומשתמשת במילה 'יום', 'ימים', הרי שיש לקיים את המצווה דווקא ביום אלא אם כן נאמר במפורש 'והגית בו יומם ולילה' או כשחז"ל למדו במסורת ועל פי המידות שהתורה נדרשת בהן ש'יום' או 'ימים' בכלל גם לילות" - אינו מדוייק. וראה שו"ת יהודה יעלה (להר"י אסאד) או"ח סי' קצ. ואכ"מ.

14) בתוס' הרא"ש הגירסא: "דהתם אי אפשר לישן בחצר אהל מועד שהי' במקום עזרה בבית עולמים", וכנראה עד"ז צ"ל הגירסא בתוס'. וראה גם ערוך לנר שם.

15) ולפי זה צ"ל דהגז"ש לא נאמרה אלא לענין **זמן** המצוה (שהוא גם בלילה) ולא לענין **גדר** מצות הישיבה ("תשבו"). ואולי כוונת התוס' במ"ש "לא לגמרי יליף ממילואים" היא (עדמ"ש בתוד"ה ואין זקן – קידושין לב, ע"ב) ד"לאו גזירה שוה גמורה היא . . אלא הוכחה בעלמא" או גילוי מילתא וכיו"ב, וכדמצינו בכ"מ. ושוב מצאתי שכ"כ בספר יבין שמועה שער ד כלל קי, שאע"פ שאין גזירה שוה למחצה זו אינה גזירה שוה גמורה, אלא כעין בנין אב, ועי' כפות תמרים (סוכה שם עמוד א) ד"ה ת"ר.

בכל אופן, פשוט שאין מקום למ"ש במאמר הנ"ל שבגלל "מעשה רב"[!] "דוחקים ומפחיתים **בעל כרחך ובאופן חריג** מ'איכותה' של הגזירה שווה ומעמידין אותה רק לחצאין", כי אין כאן לא לחץ ולא דחק, כי כשני האופנים הנ"ל בביאור דברי התוס' ("לא לגמרי יליף ממילואים") מצינו בכ"מ.

בסוכה בזמן החיוב, שהיא כוללת גם את השינה, **אין צורך בגזירה שוה כלל**, כי תורה בפירושה ניתנה[16], ובתורה שבכתב נאמר "בסוכות תשבו" ובתורה שבעל פה נתפרשה מצוה זו: "תשבו כעין תדורו", הגדרה הכוללת והמחייבת שינה בסוכה.

אבל במאמר הנ"ל מניח הכותב בטעות שאילולי הגזירה שוה ממילואים אין לנו מקור לחיוב שינה בסוכה, ורק ע"י גזירה שוה זו שממנה אנו למדים שמצות סוכה נוהגת בלילות יש לנו מקור בתורה על חיוב שינה בסוכה, כי הלילה הוא עיקר הזמן שבני אדם ישנים, ורק אם נתרבה גם לילה במצות סוכה נתרבתה גם שינה לחיוב[17]. ועל יסוד הנחה זו מבאר הכותב, דכיון (א) שהברייתא אומרת שישנה 'דילמה'[!] בדבר חיוב הישיבה בסוכה בלילות[18] ולפי מסקנת הברייתא חיוב הישיבה בלילות נלמד מגזירה שוה ממילואים; (ב) מדברי התוס' יוצא שגזירה שוה זו איננה גזירה שוה גמורה (בלשון הכותב: 'גזירה שוה לייט'!) ואינה יכולה ללמד (כי אם על האכו"ש וכו' בלילה אבל לא) על השינה בסוכה, נמצא שכל חיוב שינה בסוכה הוא בבחינת הלכה רופפת שאין לה מקור בתורה (בלשונו: "אין מהיכן ללמוד זאת"), ומעוגנת בעיקר בהנהגת העם.

וכל המעיין בדברי הגמרא והתוספות רואה בעליל ששגה ברואה וכל הגיגיו אינם אלא פרי דמיונו וסברות כריסו הכוזבות והמוכחשות, אין להם לא שורש במקרא ולא ענף בברייתא, לא מקור בתוספות ולא מקום בסברא.

ויש להוסיף, דמה שכותב המאמר הנ"ל מציע שלפי דברי התוס' ("לא לגמרי יליף ממילואים") חיוב השינה בסוכה תלוי' ועומדת על בלימה, הנה

– נוסף **על העיקר** שבאמת הגזירה שוה לא באה ללמדנו אלא על החיוב **לישב** בסוכה **בלילה**, משא"כ חיוב השינה בסוכה שאינו נלמד מגזירה שוה כלל ומקורו טהור בתושב"כ ובתושבע"פ וכמשנ"ת לעיל, הנה –

גם אם נניח **כטעותו** הגסה של הכותב שדברי הברייתא והתוס' מתייחסים (גם) לחיוב השינה, ועל זה כתבו התוס' מה שכתבו, הלא ברור הוא שלא באו התוס' אלא להעיר (כדרכם בכמה מקומות) שמוכרחים אנו לומר שברייתא זו לא גילתה לנו את כל המקורות, אבל פשוט הוא שלא באו להטיל דופי או ספק בתוקף הדינים שנקבעו בברייתא זו ובמשניות ובריתות וסוגיות הגמרא בדוכתי טובא[19]].

---

16) ובלשון הרמב"ם בהקדמתו לספר משנה תורה: "כל המצות שניתנו לו למשה בסיני בפירושן ניתנו, שנאמר (שמות כד, יב) 'ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה', תורה זו תורה שבכתב והמצוה זו פירושה; וציונו לעשות התורה על פי המצוה, ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה".

17) בלשונו: "כאשר אנחנו בוחנים מהי בדיוק המשמעות של הכללת המצווה של ישיבה בסוכה גם בלילות או תיחומה לימים בלבד - הרי שברור שההשלכה המעשית העיקרית היא כלפי מה שאדם רגיל להשתמש בביתו בלילות, ויישום ה'תשבו כעין תדורו' שנוהג כלפי ה'בית של קבע' ולהעתיקו (בגלל הציווי, אם אכן קיים כזה) ל'דירת ארעי', כלומר לבצע ולעשות בסוכה את מה שרגילים ועושים בבית של קבע, ברור אם כן שההשלכה העיקרית של השאלה אם לקיים את מצוות הישיבה בסוכה בלילות אם לאו משליך על השימוש העיקרי של הבית בלילות – קרי: **השינה**!".

אבל אין שחר לדבריו אלו, כי לו יהא ש"ההשלכה המעשית העיקרית" היא כלפי השינה, הלא ברור שלפי ה'קא סלקא דעתך' (ה'הוה אמינא') שאין מצות ישיבה בסוכה נוהגת בלילה, מ"מ חייבים לישן בסוכה ביום לקיים מש"נ תשבו - כעין תדורו [ולאידך גיסא גם האכילה והשתי' והטיול כו' בלילה אי"צ להיות בסוכה], נמצא שגם לפי ה'הוה אמינא' שאין ישיבת סוכה נוהגת בלילה, מעולם לא הובא בברייתא אפילו 'קא סלקא דעתך' שאין חיוב לישן בסוכה בזמן שמצוה זו נוהגת.

18) בלשון המאמר: "הדילמה הזו כלפי הישיבה בסוכה בלילות - או במילים מעשיות כלפי השינה בסוכה – אם אכן חייבים בכך אם לאו".

אבל **פשוט** שלשון הברייתא "אתה אומר ימים ואפילו לילות או אינו אלא ימים ולא לילות" שהוא לשון השגור בברייתות רבות המלמדות איך לקיים מצוותי' של תורה אינו מורה על ספק ו'דילמה' כלל – ודלא כמ"ש במאמר הנ"ל. והרי כמה וכמה גופי תורה נלמדים מגזירה שוה המוצעת לאחרי הקדמה בסגנון דומה, ולדוגמא, בנוגע למקום הנחת תפילין של ראש, תניא (מנחות לז, ע"ב): "בין עיניך זו גובה שבראש; אתה אומר זו גובה שבראש, או אינו אלא בין עיניך ממש". ועד"ז בכו"כ מקומות.

גם **פשוט** שעצם הדבר שדיני ופרטי הלכות של חיוב מסויים המפורש בתורה נלמדו מגזירה שוה (וכמו מקום הנחת תפילין של ראש הנ"ל) אינו מגרע מתוקפם, והרבה חיובים מן התורה שמושבעים אנו עליהם מהר סיני, יסודותם בגזירה שוה ובשאר מדות שהתורה נדרשת בהן, ובנוגע למצות סוכה עצמה, הרי חיוב האכילה בסוכה בליל יו"ט הראשון של חג הסוכות, נלמד מגזירה שוה (סוכה כז, ע"א).

ועל פי זה מובן עד כמה מוזרים הם דברי המאמר הנ"ל שחילק את מצות הישיבה בסוכה לרובדים: "אנו נפגשים כאן עם רובד ראשוני של קיום מצוות ישיבת סוכה שהוא מפורש בתורה והוא יום בלבד, אחר כך חז"ל לוקחים אותנו לשלב ב' של המצווה, **רובד נסתר יותר**, ולומדים מ'שבעת ימי המילואים' שיש לקיים את מצוות הסוכה גם בלילות. חידוש כשלעצמו".

19) עוד הביא בעל המאמר מדברי הירושלמי (סוכה פ"ב ה"ז) בטעמו של רבי אליעזר שמחייב לאכול ארבע עשרה סעודות בסוכה, אחת ביום ואחת בלילה, משום שלמד בגזירה שוה: "נאמר נאמר כאן תשבו ונאמר להלן ופתח אוהל מועד ישבו יומם ולילה, מה ישיבה שנאמר להלן עשה בה את הלילות כימים, אף ישיבה שנאמר כאן נעשה בה את הלילות כימים".

וכתב במאמרו: "הרי לנו מכאן הוכחה חשובה ל'השמטת' עניין השינה, שהרי לו הי' חיוב של שינה בלילה בפשיטות, מניין לו לרבי אליעזר לחייב סעודה אחת ביום וסעודה אחת בלילה, הלא הי' עליו לומר שהגזירה שווה מחייבת סעודה אחת ביום ושינה בלילה בסוכה, וכי מה פשוט יותר

ומי שמטיל ספק **בעצם החיוב** לישן בסוכה הרי הוא מפקפק **באמיתתה של התורה שבעל פה**, ודינו מפורש ברמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ח). ואם כי בנדו"ד יש לדון את הכותב לכף זכות, ששגג וטעה בהבנתו והשגתו וכו', הרי על המאמר אנו דנים ולא על מחברו, ואין ספק שהדברים שפורסמו במאמר הנ"ל עלולים להטיל ספיקות ביסודי התורה ועמודי האמונה ר"ל, וגם לתת יד לפושעים לעקור את התורה שבע"פ כולה, כי כל דבר הלכה שלמדו חכמינו זכרונם לברכה ע"י אחת מהמדות שהתורה נדרשת בהן, אם רק המצא תמצא איזו קושיא על הלימוד והילפותא, הרי זה מורה לפי דבריו על 'אמביוילנטיות' וספק ומערער את כל יסוד ההלכה, והרי משיטה זו הדרך סלולה לכל צדוקי ובייתוסי (ליברלי ופרוגרסיבי) לסתור להרוס ולשדד בהלכותי' של תורה מבלי מעצור בעד רוחו[20].

עוד כתב במאמר הנ"ל (לפי טעותו הנ"ל שחיוב שינה בסוכה תלוי ועומד על הגזירה שוה ממילואים) ש"אדמו"ר האמצעי . . . התחבר לשורש ועיקר הגזירה שווה הזו וברוח זו הסיק והשליך כי בימינו (בעקבות ירידת הדורות של השינה) יש 'ללכת עם הגזירה שוה' עד הסוף", וללמוד סוכה ממילואים – מה להלן (בעזרה) אין שינה, אף כאן (בסוכה) אין שינה – ועל כן יש לנו "להסיר את השינה מסדר היום!"

וגם דבריו אלה סותרים את עיקרי הדת המפורשים בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, ובלשון הרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ט ה"א): "דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת שנאמר (דברים יג, א) את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרון לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו, ונאמר (שם כט, כח) והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת, הא למדת שכל דברי תורה מצווין אנו לעשותן עד עולם, וכן הוא אומר (שמות יב, יד. ובכ"מ) חוקת עולם לדורותיכם, ונאמר (שם ל, יב) לא בשמים היא, הא למדת שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, לפיכך אם יעמוד איש בין מן האומות בין מישראל . . . ויאמר שה' שלחו להוסיף מצוה או לגרוע מצוה או **<u>לפרש במצוה מן המצות פירוש שלא שמענו ממשה</u>**, או שאמר שאותן המצות שנצטוו בהן ישראל **<u>אינן לעולם ולדורי דורות אלא מצות לפי זמן היו</u>**, הרי זה נביא שקר שהרי בא להכחיש נבואתו של משה, ומיתתו בחנק על שהזיד לדבר בשם ה' אשר לא צוהו, שהוא ברוך שמו צוה למשה שהמצוה הזאת לנו ולבנינו עד עולם ולא איש א-ל ויכזב (במדבר כג, יט)".

ומזה מובן לענייננו, שאין אדם בעולם, אפילו אם כגובה ארזים גבהו, שבכוחו לפרש מצות "בסוכות תשבו" היפך המפורש בתורה שבעל פה שכוונתה "תשבו כעין תדורו", ומאחר ש"**הקב"ה אמר למשה** בסוכות תשבו . . . **והודיע** שהאכילה והשתי' **והשינה בה** כולו חובה", הרי אפילו נביא בישראל אינו נאמן לומר שמצוה זו אינה נוהגת לדורי דורות ולא נאמרה אלא לימים אשר היו לפנינו, ואפילו אם ידרוש בגזירה שוה ('ירחיב' גזירה שוה המפורשת בש"ס) או שאר מדות שהתורה נדרשת בהן לא יוכל לעקור דבר מן התורה ולומר שלא נתחייבו בשינה בסוכה כי אם בשנים קדמוניות כאשר חומר גופם הי' מזוכך ושינתם היתה במדריגה גבוהה.

מכך - ??? אלא מכאן נראית **הוכחה ברורה** . . . שהס מלהזכיר את עניין השינה כלל כאשר גוזרים הגזירה שווה משבעת ימי המילואים . . . ומכאן פשוט שאם מחייבים 'גם בלילות' לישב בסוכה הרי זה על כרחך לחייב אכילה דווקא **ולא שינה**!!!"

וגם כל זה אינו אלא הבל, כי: (א) הכותב נקט (לפי שיטתו) שעיקר דירת הלילה מתקיימת בשינה, ואין יסוד לזה כלל, שהרי כשם שאוכלים ביום כך אוכלים בלילה, ואם כן אין טעם לחייב שינה בלילה יותר מבאכילה בלילה; (ב) מה שחייבו באכילה דווקא ולא בשינה יל"פ ע"פ סברת רבינו תם (רא"ש סוכה פ"ד סי' ג – הו"ד בשו"ע אדה"ז או"ח סתרל"ט סי"ב) "שעיקר הקבע שאדם עושה בסוכה היא אכילה אבל שאר טיול ושינה שעושין בסוכה טפלים לגבי האכילה והיא פטרתן". (ולהעיר מצפע"נ הנ"ל הערה 12). ושערי ההגיון והסברא לא ננעלו.

עכ"פ, לא מפני פלפולי סרק נטיל ספיקות ופקפוקים בפס"ד ברור בתושבע"פ, וכמפורש גם בירושלמי (כנ"ל הערה 5), שחובה גמורה היא לישן בסוכה.

20) **ולדוגמא:** בנוגע למצות ארבעה מינים מצינו שקו"ט בגמרא (סוכה ל"ה ע"א): "פרי עץ הדר עץ שטעם עצו ופריו שוה, הוי אומר זה אתרוג. ואימא פלפלין כו' התם משום דלא אפשר, היכי נעביד ננקוט חדא לא מנכרא לקיחתה, ננקוט תרי או תלתא פרי [אחד] אמר רחמנא ולא שנים ושלשה פירות, הלכך לא אפשר. רבי אומר, אל תקרי הדר אלא הדיר מה דיר זה יש בו גדולים וקטנים תמימים ובעלי מומין, ה"נ יש בו גדולים וקטנים תמימים ובעלי מומין. אטו שאר פירות לית בהו גדולים וקטנים תמימין ובעלי מומין, אלא הכי קאמר עד שבאין קטנים גדולים עדיין קיימים. ר' אבהו אמר, אל תקרי הדר אלא דבר שדר באילנו משנה לשנה. בן עזאי אומר, אל תקרי הדר אלא [הידור] שכן בלשון יווני קורין למים אידור [נ"א: הדור], ואיזו היא שגדל על כל מים הוי אומר זה אתרוג", ע"כ סוגיית הגמרא. [ועד"ז שקו"ט בנוגע ללולב והדס, ראה סוכה לב, א-ב].

ועתה הגע בעצמך: לפי דברי בעל המאמר הנ"ל הי' לנו להסיק דכיון שישנה שקו"ט בגמרא על דבר טיבו של "פרי עץ הדר" הנאמר בתורה, ומה גם שישנם קשיים מסויימים בהילפותות והלימודים, הרי זה מורה שמעולם לא היתה ההלכה ברורה בזה, ויתכן שאין זו הכוונה המקורית של התורה ר"ל! וראה פירוש המשנה להרמב"ם הנ"ל בפנים בארוכה. ואכ"מ.

והנני בא בזה בבקשה נפשית לכל רב ומחנך שיביע את דעתו בענין זה בלישנא דלא משתמע לתרי אנפי, ויעשה את כל התלוי בו שלא ימשכו הסרים למשמעתו אחרי ההבל.

ונראה לי שהחובה כפולה ומכופלת על תלמידי וחסידי רבותינו זי"ע למחות במשנה תוקף על דברי הכותב הנ"ל שניסה לתלות את רעיונותיו המבהילים בדבריהם הקדושים, ובטוחני שכל מי שכבוד הצדיקים והחסידים יקר וחביב בעיניו יפעל ביתר שאת להוציא מלב הטועים והתולים בוקי סריקי ברבותינו מאורי עולם זי"ע.

ויהי רצון שיערה רוח טהרה ממרום על כותב המאמר, והוא גם הוא יתחרט על המאמר והשפעתו ועל זה שנתחלל שם שמים על ידו, ויאמר קבל עם ועדה 'דברים שאמרתי וכתבתי טעות חמורה היו', וישתדל עד כמה שידו מגעת לתקן את אשר עיוות, ותחת הנעצוץ יעלה ברוש, דבר ה' זו הלכה, ויתקדש שם שמים בעולם. אכי"ר.